

Министерство здравоохранения
Республики Казахстан

НАЦИОНАЛЬНЫЙ НАУЧНЫЙ
ЦЕНТР РАЗВИТИЯ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ
ИМЕНИ САЛИДАТ КАИРБЕКОВОЙ

**ДДҰ-ның «Денсаулықты нығайтуға ықпал ететін мектептер»
(«Саламатты мектеп»)
бастамасын іске асыру алгоритмі**

Мазмұны

«Саламатты мектеп» бастамасын енгізу және іске асыру кезеңдері.....	4
Бастаманы іске асыру үдерісіне қатысушылардың рөлдері мен жауапкершіліктерін бөлу.....	8
«Саламатты мектеп» критерийлеріне сәйкестігін бағалау чек-парағы.....	14
Жедел бағалау құралы.....	17
Мектеп деңгейінде дұрыс тамақтану және дене белсенділігі мәселелері бойынша көрсеткіштерге (индикаторларға) мониторинг жүргізу	20
Мектеп деңгейінде WASH мәселелері бойынша көрсеткіштерге (индикаторларға) мониторинг жүргізу.....	23
Мектеп деңгейінде «Никотин мен темекіден азат мектеп» бойынша көрсеткіштерге (индикаторларға) мониторинг жүргізу	27

Саламатты мектеп¹ - білім алушылар, мектеп қызметкерлері мен жалпы қоғамның денсаулығына барынша оң әсер ететін ортаны қалыптастыруды басымдық ретінде қарастырып, осы бағытта нақты шаралар қабылдайтын мектеп қауымдастығы.

Мектеп қауымдастығы деп нені түсінеміз?

Бұл – оқушылар, мұғалімдер, әкімшілік, қосалқы қызметкерлер және ата-аналарды қамтитын ұжым. Олардың барлығы білім беру үдерісінде өзара тең құқықты негізде әрекет етеді.

Мектеп жағдайында денсаулықты нығайтуға жәрдемдесу – бұл «барлық мектеп қауымдастығы мүшелерінің денсаулығын жақсартуға және (немесе) сақтауға бағытталған кез келген қызмет».

ДННЕМ тұжырымдамасының негізінде өзара толықтыратын үш қағидат жатыр:

1. Денсаулық мәселелерін оқу бағдарламасына кіріктіру – салауатты өмір салтын қалыптастыруға қатысты тақырыптарды білім беру үдерісінің барлық деңгейлеріне енгізу.

2. Қолайлы физикалық, әлеуметтік және психологиялық орта құру – білім алушылар мен қызметкерлердің денсаулығы мен әл-ауқатын формалды оқыту шеңберінде де, сондай-ақ мектеп мәдениеті, құндылықтары мен күнделікті тәжірибесі арқылы да нығайтуға ықпал ететін жағдайларды қамтамасыз ету.

3. Қауымдастықпен ынтымақтастық орнату – балалардың денсаулығы мен өмір сүру жағдайларын бірлесіп жақсарту мақсатында ата-аналар, денсаулық сақтау ұйымдары, үкіметтік емес ұйымдар және басқа да мүдделі тараптармен тұрақты серіктестікті дамыту.

Мақсаты: Қазақстан Республикасы мектептерінде қауіпсіз, денсаулықты сақтау мен нығайтуға бағытталған ортаны қалыптастыру, сондай-ақ білім беру және профилактикалық бағдарламаларды енгізу арқылы оқушылардың денсаулығын нығайту жөніндегі іс-шараларды тиімді ұйымдастыру мен үйлестіруді қамтамасыз ету.

¹ Реализация принципов укрепления здоровья и благополучия в школах Казахстана в контексте существующих условий

«Саламатты мектеп» бастамасын енгізу және іске асыру кезеңдері

1-кезең. Бастаманы нормативтік және ұйымдастырушылық қамтамасыз ету

Қазақстан Республикасында мектеп жасындағы балалардың денсаулығын нығайту жөніндегі бірлескен бұйрықты («Саламатты мектеп» жол картасын) әзірлеу және бекіту.

Ұлттық үйлестірушілерді тағайындау.

Жауаптылар: Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрлігі, Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі

2-кезең. Әдістемелік базаны қалыптастыру

ДДҰ тәсілдері мен SHE желісінің (Schools for Health in Europe Network Foundation) https://www.schoolsforhealth.org/?utm_source (2022) қағидаттарын ескере отырып, «Саламатты мектеп» бастамасының тұжырымдамасын әзірлеу және бейімдеу.

Бағалау индикаторларын қамтитын әдістемелік ұсынымдарды әзірлеу және бекіту (2-қосымша).

Бастаманың әдістемелік базасы ДДҰ-ның Health Promoting Schools моделінің халықаралық индикаторларын ескере отырып қалыптастырылады, оның ішінде:

– HEPS (Healthy Eating and Physical Activity in Schools) индикаторлары – дұрыс тамақтану және дене белсенділігі (5-қосымша);

– WASH (Water, Sanitation and Hygiene) индикаторлары – су, санитария және гигиена (6-қосымша);

– Никотин мен темекіден азат мектеп индикаторлары (7-қосымша).

Жауаптылар: Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрлігі (ҰҒДСДО), Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі (ҰҒПДТО).

3-кезең. Мамандарды даярлау және ақпараттық сүйемелдеу

Бастама үйлестірушілерін даярлау:

1) ұлттық үйлестірушілерді оқыту (ҚР ДСМ ҰҒДСДО, ҚР ОАМ ҰҒПДТО);

2) өңірлік үйлестірушілерді оқыту (Білім басқармалары, Денсаулық сақтау басқармалары).

Мектептердің педагогтері, медицина қызметкерлері және әкімшілігі үшін денсаулықты нығайту мәселелері бойынша біліктілікті арттыруды ұйымдастыру.

«Саламатты мектеп» желісінің қызметін қолдау.

Ақпараттық материалдарды әзірлеу және тарату, бейне және аудиороликтердің көрсетілімін ұйымдастыру.

Жауаптылар: ҚР ДСМ (ҰҒДСДО, ДСБ), ҚР ОАМ (ҰҒПДТО, РМҚК), Білім басқармалары.

4-кезең. Бастаманы өңірлік деңгейде және мектептерде енгізу

1. Сайттағы құралды пайдалану арқылы бағалау (өзін-өзі бағалау) жүргізу <https://hps.hls.kz/>

1.1. «Саламатты мектеп» деректер базасын қалыптастыру:

Жоба критерийлеріне сәйкес келетін мектептерді анықтау және оларды деректер базасына енгізу <http://hps-form.hls.kz/>

2. Жұмыс тобының мүшелерінің функцияларын айқындай отырып, (ДДҰ-ның «Денсаулықты нығайтуға ықпал ететін мектепке қалай айналуға болады» атты әдістемелік нұсқаулығына сәйкес) жұмыс тобын қалыптастыру.

ДНИЕМ жұмыс тобының қызметтері:

- 1) Мектептердегі білім алушылардың денсаулық жағдайына талдау жүргізу;
- 2) Мектеп қауымдастығының қатысуымен денсаулықты нығайтудың басым бағыттарын айқындау;
- 3) Басым міндеттерді шешуге бағытталған мақсаттар, міндеттер және іс-шараларды әзірлеу және ұсыну;
- 4) Бірге қатысуға негізделген оқыту технологияларын қолдана отырып, денсаулық мәселелерін ресми оқу жоспарына енгізу;
- 5) Денсаулық мәселелерін мектеп саясатына, мектеп ортасына және медициналық қызметтерге кіріктіру;
- 6) Барлық мүдделі тараптардың кеңінен қатысуын қамтамасыз ету мақсатында мектеп пен мектептен тыс қауымдастықты қамтитын өкілеттіктерді кеңейту үдерісін іске асыру;
- 7) Білім басқармасы\денсаулық сақтау басқармасы сарапшысының қатысуымен ДНҮЕМ аясында өткізілетін іс-шараларды және олардың нәтижелерін бағалау.

3. Мектеп деңгейінде жұмыс тобының қызметін ұйымдастыру мен үйлестіруге, сондай-ақ топтық іс-шараларды өткізуге жауапты үйлестірушіні тағайындау.

4. Бағалау нәтижелерін («жедел бағалау құралы») пайдалана отырып, мектептегі жағдайға талдау жүргізу (3-қосымша).

5. Чек-парақты толтыру нәтижелері бағыттардың іске асырылу деңгейін анықтау және оқу жылының басымдықтарын таңдау үшін пайдаланылады.

6. Мектептің қойылған міндеттерді тиімді шешуін қамтамасыз ету мақсатында денсаулыққа қатысты 2–3 басым тақырып пен мәселені айқындап, оларды кезең-кезеңімен енгізу.

Басым бағыттарды таңдау осы бағыттар бойынша жұмысты күшейтуді және тереңдетуді білдіреді, алайда бұл мектепті бастаманың қалған компоненттерін іске асырудың базалық деңгейін қамтамасыз ету міндетінен босатпайды. Жыл сайынғы бағалау қорытындылары бойынша қол жеткізілген нәтижелер мен анықталған тәуекелдерді ескере отырып, бағыттарды іске асыру деңгейін қайта қарауға жол беріледі.

Әрбір бағыт жыл сайын мектеп тарапынан іске асырудың үш деңгейінің біріне жатқызылады: **базалық, жүйелі немесе басым деңгей**.

• **Базалық деңгей** белгіленген нормативтік және санитариялық талаптардың міндетті түрде сақталуын, өрескел бұзушылықтардың болмауын, міндетті іс-шаралардың өткізілуін және ең төменгі бақылаудың жүзеге асырылуын көздейді. Ешбір бағыт осы деңгейден төмен іске асырылмауы тиіс. Білім алушылар мен қызметкерлердің денсаулығын қорғауға және санитариялық-эпидемиологиялық қауіпсіздікке қатысты маңызды мәселелер таңдалған басымдықтарға қарамастан міндетті түрде базалық деңгейде қамтамасыз етілуі қажет.

• **Жүйелі деңгей** бағыттың жоспарлы және басқарылатын түрде іске асырылуын білдіреді. Мұндай бағыттар бойынша іс-шаралар жоспары әзірленеді, жауапты тұлғалар айқындалады, тұрақты іс-шаралар өткізіледі, ішкі мониторинг жүргізіледі және орындалуын растайтын құжаттама қалыптастырылады.

• **Басым деңгей** оқу жылы ішінде бағытты тереңдетіп енгізуді көздейді. Бұл бағыттар бойынша білім беру үдерісіне және мектеп саясатына кіріктіру, ведомствоаралық өзара іс-қимыл, білім алушылар мен ата-аналарды тарту, нәтиженің өлшенетін көрсеткіштерін белгілеу және тиімділікті жүйелі бағалау қамтамасыз етіледі.

7. «Саламатты мектеп» бастамасын енгізу бойынша мектептің іс-шаралар жоспарын әзірлеу және бекіту.

8. Денсаулықты нығайту мәселелерін оқу жоспарларына, сабақтан тыс іс-шараларға және мектеп саясатына кіріктіру.

9. Оқушылар, ата-аналар, педагогтер және мектеп қызметкерлері арасында денсаулықты нығайту саласындағы сауаттылық пен хабардарлықты арттыруға бағытталған іс-шараларды педагогикалық кеңестерде, сынып сағаттарында, жалпы жиналыстарда және ата-аналар жиналыстарында енгізу және өткізу.

Жауаптылар: білім басқармалары, денсаулық сақтау басқармалары, білім беру ұйымдары.

5-кезең. Профилактикалық, білім беру және медициналық іс-шараларды іске асыру

1. «Саламатты мектептің» негізгі бағыттары бойынша профилактикалық, білім беру және медициналық іс-шаралар кешенін іске асыру.

2. Ақпараттық-түсіндіру және ағарту жұмыстарын жүргізу.

3. Білім беру ұйымдарында профилактикалық және емдеу-диагностикалық көмекті ұйымдастыру:

3.1. профилактикалық медициналық тексерулерді ұйымдастыру және өткізу;

3.2. вакцинация жүргізуді ұйымдастыру және мониторингілеу;

3.3. скринингтік зерттеулерден өтуді және диспансерлік бақылауды мониторингілеу;

3.4. оқушыларды, педагогикалық және техникалық персоналды алғашқы және шұғыл медициналық көмек көрсету дағдыларына даярлау.

4. Білім алушылардың физикалық, психикалық, әлеуметтік және эмоционалдық әл-ауқатын қолдайтын дағдыларын қалыптастыру және нығайту, оның ішінде мінез-құлықтық қауіп факторларының (темекі шегу, алкогольді және психоактивті заттарды пайдалану) профилактикасы, сондай-ақ суицидтік мінез-құлық қаупі бар оқушыларды ерте анықтау және кейіннен психологтар мен әлеуметтік педагогтардың қатысуымен профилактикалық және қолдау шараларын жүзеге асыру.

5. Оқушылардың медициналық және психологиялық көмекке қолжетімділігін қамтамасыз ету:

5.1. мектептің медицина қызметкерінің кабинетіне жолдау;

5.2. Жастар денсаулық орталықтарының қызметі туралы ақпараттандыру және қажет болған жағдайда (репродуктивтік және психикалық денсаулық мәселелері бойынша) жолдау;

5.3. медициналық-санитариялық алғашқы көмек ұйымдарына (МСАК) жолдау.

Жауаптылар: мектептер, денсаулық сақтау басқармалары, білім басқармалары (құзыреті шеңберінде медицина қызметкері, мектеп психологтары).

6-кезең. Санитариялық-эпидемиологиялық іс-шаралар

1. Халықтың санитариялық-эпидемиологиялық саламаттылығы саласында мемлекеттік бақылау мен қадағалауды жүзеге асыру²³;

Қазақстан Республикасының Кәсіпкерлік кодексі мен «Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы» кодексі шеңберінде ерекше бақылау мен қадағалауға жататын субъектілерге (объектілерге) жоспарлы және жоспардан тыс тексерулер, қарап-тексеру, мониторинг жүргізу және объектілерге бару арқылы мемлекеттік бақылау мен қадағалауды жүзеге асыру. Оның ішінде мектептегі тамақтануды, ауыз су режимін және санитариялық жағдайларды бақылау.

2. Мектептің медицина кабинеттері мен вакцинация кабинеттерінің жұмысын мониторингілеу;

3. Санитариялық-эпидемиологиялық тәуекелдердің алдын алу, анықтау және оларға ден қою.

Жауапты: СЭБ АД

² <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2000021710>

³ Параграф 2. Кодекса о здоровье народа и системе здравоохранения РК

7-кезең. Мониторинг және бағалау

1. Денсаулықты сақтауға және нығайтуға бағытталған ағымдағы қызметтің іске асырылу барысын бағалау.

2. Денсаулықты қамтамасыз ету жоспарын орындау кезіндегі проблемаларды, тәуекелдерді және қол жеткізілген нәтижелерді талдау.

3. Денсаулықты сақтау және нығайту саласында белгіленген мақсаттар мен міндеттерге қол жеткізуде ДНБЕМ (СМ бастамасын іске асыру жоспары шеңберінде) тиімділігін бағалау.

4. Қауіп факторларына эпидемиологиялық және гигиеналық мониторинг жүргізу.

5. СМ бастамасын іске асыру жоспарында айқындалған бағалау индикаторларына қол жеткізу деңгейін мониторингілеу.

6. Тоқсан сайынғы аналитикалық есептерді дайындау.

7. Жиынтық аналитикалық есепті дайындау.

Бастаманың іске асырылуына мониторинг жүргізу ДНБЕМ чек-парағын кемінде жарты жылда бір рет толтыру негізінде жүзеге асырылады. Әрбір критерий бойынша «ИӘ», «ІШНАРА» немесе «ЖОҚ» мәртебесі белгіленіп, тиісті түсіндірме беріледі. «ЖОҚ» немесе «ІШНАРА» мәртебесі анықталған жағдайда, мерзімдері мен жауапты тұлғалары көрсетілген түзету іс-шаралары әзірленеді (4-қосымша).

Жауаптылар: мектептер, Білім басқармалары, Денсаулық сақтау басқармалары, СЭБ АД (құзыреті шегінде), ҰҒДСДО (мониторинг шеңберінде).

Бастаманы іске асыру үдерісіне қатысушылардың рөлдері мен жауапкершіліктерін бөлу

Қатысушылар	Жауапты	Қызметтері	Индикаторлар ⁴
БАСТАМАНЫ ӨЗІРЛЕУ ЖӘНЕ ҮЙЛЕСТІРУ			
Ұлттық деңгей			
Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрлігі	АмБДСД	1) Қазақстан Республикасында мектеп жасындағы балалардың денсаулығын нығайту жөніндегі бірлескен бұйрықты әзірлейді және бекітеді; 2) «Саламатты мектеп» қызметінің мониторингі нәтижелері негізінде заңнаманы жетілдіреді; 3) «Саламатты мектеп» мәселелерін ведомствоаралық деңгейде қарауға шығарады;	1) Бірлескен бұйрықтың іске асырылуына мониторинг жаса; 2) «Саламатты мектеп» бастамасымен қамтылған мектептердің үлесін арттыру – өңірдегі мектептердің кемінде 50%-ын қамту (кейіннен кезең-кезеңімен 100%-ға дейін жеткізу); 3) Бірлескен іс-шаралардың саны.
	Ұлттық үйлестіруші – ҚР ДСМ «Салидат Қайырбекова атындағы Ұлттық ғылыми денсаулық сақтауды дамыту орталығы» ШЖҚ РМК	1) Бірлескен бұйрыққа ұсыныстар әзірлеу; 2) Бастаманы ұлттық деңгейде үйлестіру; 3) ДДҰ мен SHE халықаралық тәсілдерін ескере отырып, «Саламатты мектеп» бастамасының тұжырымдамасын әзірлеу және бейімдеу; 4) Бастаманы бағалаудың әдістемелік ұсынымдарын, стандарттарын және индикаторларын әзірлеу және бекіту; 5) Денсаулықты нығайтатын мектептердің («Саламатты мектеп») дерекқорын қалыптастыру және мониторинг жүргізу; 6) Үйлестірушілердің дерекқорын қалыптастыру; 7) Бастама үйлестірушілерін оқыту; 8) Бастаманы әдіснамалық қолдау; 9) Өзін-өзі бағалау сайтының (өлшеу құралының) әкімшілендірілуін қамтамасыз ету: hps.hls.kz 10) Ұлттық деңгейде жобаның іске асырылуына мониторинг және талдау жүргізу; 11) Салауатты өмір салты мәдениетін қалыптастыру	«Саламатты мектеп» бастамасымен қамтылған мектептер үлесіне мониторинг жүргізу – өңірдегі мектептердің кемінде 50%-ын қамту (кейіннен кезең-кезеңімен 100%-ға дейін жеткізу). 1) Оқытылған ұлттық және өңірлік үйлестірушілердің саны; – даярланған үйлестірушілері бар өңірлердің үлесі (%). 2) Жобаны іске асыруға қатысатын өңірлердің үлесі (%). 3) Ел бойынша бастамамен қамтылған мектептердің үлесі (%). 4) hps.hls.kz платформасында өзін-өзі бағалаудан өткен мектептердің саны. 5) СӨСҚ мәселелері бойынша әзірленген және таратылған материалдардың саны

⁴ Есептеу әдістемесі «Саламатты мектеп» бастамасын іске асыру жөніндегі әдістемелік ұсынымдарда ұсынылатын болады

		мәселелері бойынша ақпараттық-коммуникациялық материалдарды әзірлеу; 12) Мектептердің Жастар денсаулық орталықтары туралы хабардар болуына мониторинг жүргізу; 13) Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігімен бірлесіп жинақталған аналитикалық есепті дайындау;	
Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі	Ұлттық үйлестіруші – Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігінің «Ұлттық ғылыми-практикалық дене тәрбиесі орталығы» РМҚК	1) Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрлігімен бірлесіп «Саламатты мектеп» бойынша бірлескен бұйрықты әзірлеу және бекіту; 2) «Саламатты мектеп» жоспарын іске асыру; 3) Жобаны ұлттық деңгейде үйлестіру; 4) Денсаулықты нығайту мәселелері бойынша педагогтерді даярлауды және олардың біліктілігін арттыруды ұйымдастыру; 5) Бастаманы бағалаудың әдістемелік ұсынымдарын, стандарттарын және индикаторларын әзірлеу және бекіту; 6) Бастама үйлестірушілерін оқыту; 7) Барлық мектептерде денсаулық сабақтарын енгізу; 8) Білім беру ұйымдарында дене шынықтыру жаттығуларын (сергіту жаттығуларын) енгізуге мониторинг және талдау жүргізу; 9) Бастаманың ұлттық деңгейде іске асырылуына мониторинг және талдау жүргізу; 10) Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрлігімен бірлесіп жинақталған аналитикалық есепті дайындау; 11) Ұлттық деңгейде жобаның іске асырылуына жүргізілген мониторинг пен талдау қорытындылары бойынша индикаторлары ең жоғары нәтижеге қол жеткізген білім беру ұйымдарын ҚР ДСМ мен ҚР ОАМ атынан бірлескен алғыс хатпен марапаттауды ұйымдастыру.	«Саламатты мектеп» бастамасымен қамтылған мектептер үлесіне мониторинг жүргізу – өңірдегі мектептердің кемінде 50%-ын қамту (кейіннен кезең-кезеңімен 100%-ға дейін жеткізу). 1) Денсаулықты нығайту және салауатты өмір салты мәселелері бойынша оқытылған педагогтердің үлесі (%); 2) Денсаулық сабақтарына бөлінген сағаттар саны; 3) Дене жаттығуларын (сергіту жаттығуларын) енгізген мектептердің саны; 4) Буллингтің алдын алу және қауіпсіз орта қалыптастыру саясатының элементтерін енгізген мектептердің саны. Жыл сайын әр өңірде кемінде 2 білім беру ұйымын марапаттау
БАСТАМАНЫ ҮЙЛЕСТІРУ ЖӘНЕ КЕҢЕЙТУ			
Өңірлік деңгей			

Денсаулық сақтау басқармасы	Өңірлік үйлестірушілер (ДСБ, ББ) Аумақтық санитариялық -	1. «Саламатты мектеп» бойынша өңірлік үйлестірушіні тағайындайды; 2. Өңірде бастаманы енгізуді және «Саламатты мектеп» желісін кеңейтуді қамтамасыз ету; 3. Оқушыларды профилактикалық медициналық тексерулермен, вакцинациямен, диспансерлік бақылаумен және сауықтыру шараларымен қамтуды мониторингілеу; 4. Мектеп қызметкерлерінің скринингтік зерттеулерден және профилактикалық медициналық тексерулерден өтуін мониторингілеу; 5. Мектептің медициналық кабинеттерінің жұмысын үйлестіру; 6. Балалардың психикалық және физикалық денсаулығын қорғау бағдарламаларын іске асыру; 7. Орта білім беру ұйымдарындағы оқушылар арасында өткізілетін спорттық іс-шараларды медициналық қамтамасыз етуді ұйымдастыру; 8. «Саламатты мектеп» бастамасының іске асырылуын жетілдіру мәселелері бойынша ұлттық үйлестірушілермен өзара іс-қимыл жасау; 9. ҰҒДСДО-ға ұсыну үшін өңірдегі СМ бойынша аналитикалық материалдарды дайындау	«Саламатты мектеп» бастамасымен қамтылған мектептер үлесін арттыру – өңірдегі мектептердің кемінде 50%-ын қамту (кейіннен кезең-кезеңімен 100%-ға дейін жеткізу). 1) Өңірдегі оқушылардың жыл сайынғы профилактикалық медициналық тексерулерден өтуі қамтамасыз етілген мектептердің үлесі (%); 2) Профилактикалық медициналық тексерулермен қамтылған оқушылардың үлесі (%); 3) Профилактикалық тексерулер нәтижелері бойынша диспансерлік бақылаумен қамтылған оқушылардың үлесі (%); 4) Профилактикалық егулердің ұлттық күнтізбесі шеңберінде вакцинациямен қамтылған оқушылардың үлесі (%); 5) Жұмыс істейтін медициналық кабинеттермен қамтамасыз етілген мектептердің үлесі (%); 6) Медициналық ұйымдар мектептерде өткізген салауатты өмір салты мәдениетін қалыптастыруға бағытталған профилактикалық және ағартушылық іс-шаралардың саны (абс.)
---	--	--	--

Санитариялық-эпидемиологиялық бақылау комитеті Қоғамдық денсаулық сақтау ұлттық орталығы	эпидемиологиялық бақылау департаменті Денсаулық сақтау басқармасы	1. Профилактикалық медициналық тексерулер нәтижелері, санитариялық-эпидемиологиялық деректер және балалардың денсаулық жағдайы негізінде мектептердегі ахуалға кешенді талдау жүргізу. 2. Мектептердің санитариялық-гигиеналық жағдайын бағалау: жарықтандыру, микроклимат, жиһаздың жағдайы, санитариялық тораптардың санитариялық жай-күйі, сумен жабдықтау сапасы және ауыз су режимі. 3. Мектептегі тамақтану сапасы мен ауыз су режимін бағалау. 4. Мектеп аумақтарының санитариялық қауіпсіздігіне мониторинг жүргізу және сыртқы ластаушы факторларды анықтау. 5. СМ критерийлерін, сондай-ақ санитариялық бағалау чек-парақтарын әзірлеу. 6. Эпидемиологиялық деректерді уактылы талдау және жұқпалы аурулар жағдайларына ден қою шараларын әзірлеу. 7. Оқушыларды вакцинациялау бойынша іс-шараларды ұйымдастыруға жәрдемдесу және санитариялық-ағартушылық қолдау көрсету. 8. Денсаулық сақтау басқармаларымен бірлесіп, МСАК ұйымдарымен өзара іс-қимыл арқылы инфекциялық ауруларды ерте анықтау жүйелерін қалыптастыруға қатысу. 9. Жеке гигиена, жұқпалы аурулардың профилактикасы, дұрыс тамақтану және қауіпсіз мінез-құлық мәселелері бойынша санитариялық-ағартушылық материалдарды тарату. 10. Білім беру ұйымдарының аумағында және оларға тікелей жақын жерде білім алушыларға темекі және никотинқұрамды өнімдерді, электрондық тұтыну жүйелерін (вейптерді), энергетикалық және құрамында қант бар сусындарды сатуға және өткізуге тыйым салудың сақталуына бақылауды жүзеге асыру, сондай-ақ аталған өнімдердің айналымын реттейтін Қазақстан Республикасы заңнамасының талаптарының сақталуына мониторинг жүргізу. 11. ҰҒДСДО-ға тоқсан сайын аналитикалық есеп ұсыну	«Саламатты мектеп» бастамасымен қамтылған мектептер үлесін арттыру – өңірдегі мектептердің кемінде 50%-ын қамту (кейіннен кезең-кезеңімен 100%-ға дейін жеткізу). 1) Қолданыстағы санитариялық-эпидемиологиялық талаптарға сәйкес келмейтін өңір мектептерінің үлесі (%); 2) Жұқпалы аурулар жағдайларына ден қою жөніндегі бекітілген және жаңартылған жоспарлары бар мектептердің үлесі (%); 3) Жұқпалы аурулардың профилактикасы және вакцинация мәселелері бойынша өткізілген санитариялық-ағартушылық іс-шаралардың саны (абсолюттік көрсеткіш); 4) Санитариялық қадағалау шеңберінде мектептегі тамақтану сапасы мен ауыз су режиміне бақылау қамтамасыз етілген мектептердің үлесі (%); 5) Тамақтану стандартына сәйкес (1–4 сынып) ыстық тамақпен қамтамасыз етілген мектептердің үлесі (%).
Білім беру басқармасы		1. Білім беру ұйымдарында «Саламатты мектеп» жобасының енгізілуін қамтамасыз етеді. 2. Жоба критерийлеріне сәйкес келетін мектептерді айқындайды және олардың сайтта тіркелуін қамтамасыз	«Саламатты мектеп» бастамасымен қамтылған мектептер үлесін арттыру – өңірдегі мектептердің кемінде 50%-ын қамту (кейіннен кезең-

		етеді. 3. Денсаулық сақтау басқармасымен бірлескен іс-шаралар жоспарын бекітеді. 4. Денсаулықты нығайту мәселелерін оқу жоспарларына, сабақтан тыс қызметке және мектеп саясатына кіріктіруді қамтамасыз етеді. 5. Алғашқы көмек көрсету бойынша біліктілікті арттырудан өтетін педагогтердің саны мен оқу орнын келісу үшін Ұлттық үйлестірушіге (ҰҒПДТО) жолдайды. 6. Денсаулықты нығайту мәселелері бойынша педагогтердің біліктілігін арттырады. 7. Білім беру ұйымдарында дене жаттығуларын (сергіту жаттығуларын) жүйелі түрде өткізуді енгізуді қамтамасыз етеді. 8. Дене жаттығуларын жүйелі негізде іске асыратын білім беру ұйымдары туралы жинақталған ақпаратты жинауды және қалыптастыруды ұйымдастырып, кейіннен оны Ұлттық үйлестірушіге (ҰҒПДТО) жолдайды. 9. Мектептерде салауатты өмір салтын насихаттау жөніндегі акциялар мен наукандарды ұйымдастырады. 10. Өзін-өзі бағалау жүргізілуін бақылайды. 11. Ұлттық үйлестірушіге (ҰҒПДТО) тоқсан сайын аналитикалық есеп ұсынады. 12. Мектептердің инфекциялардың өршуі жағдайындағы іс-қимылдарға дайындығын бақылайды: іс-қимыл жоспарларының, персоналға арналған нұсқаулықтардың және ата-аналарды хабардар ету тетіктерінің болуын қамтамасыз етеді.	кезеңімен 100%-ға дейін жеткізу). 1) Өткізілген «Денсаулық сабақтарының» сағат саны; 2) Алғашқы көмек көрсету бойынша біліктілікті арттыру курстарынан өткен педагогтердің саны; 3) Дене жаттығуларын (сергіту жаттығуларын) тұрақты негізде жүзеге асыратын білім беру ұйымдарымен қамту үлесі (%).
БАСТАМАНЫ ІСКЕ АСЫРУ			
Білім беру ұйымдары (мектептер)			
	Мектеп үйлестірушісін тағайындау	1. «Саламатты мектеп» бастамасын іске асыру жөніндегі жұмыс тобын құру туралы бұйрықты бекітеді. 2. Мектеп үйлестірушісін айқындайды. 3. Іс-шаралар жоспарын әзірлейді. 4. Мектептің денсаулық саясатын әзірлейді және бекітеді. 5. Денсаулықты нығайту бойынша басым тақырыпты жыл сайын айқындайды. 6. «Саламатты мектептің» барлық негізгі бағыттары бойынша	1) «Саламатты мектеп» бойынша мектеп үйлестірушісі тағайындалған; 2) Жұмыс тобы құрылып, өз қызметін жүзеге асыруда; 3) Мектептің іс-шаралар жоспары әзірленіп, іске асырылуда; 4) Салауатты өмір салты тақырыптары оқу және сабақтан тыс жоспарларға кіріктірілген;

мектептер		іс-шараларды іске асырады. 7. Мектеп қауымдастығының (оқушылардың, педагогтердің, ата-аналардың және қызметкерлердің) қатысуын қамтамасыз етеді. 8. Тұрақты түрде дене жаттығуларын (сергіту жаттығуларын) өткізуді ұйымдастырады. 9. Өзін-өзі бағалауды тұрақты түрде жүргізеді. 10. Медициналық және психологиялық қызметтерге қолжетімділікті қамтамасыз етеді. 11. Балалардың және мектеп қауымдастығының денсаулық көрсеткіштеріне талдау жүргізеді. 12. «Саламатты мектеп» бастамасының іске асырылу барысы туралы ақпарат ұсынады.	5) Оқу жылы барысында енгізілген денсаулық тақырыптарының саны (жылына кемінде 10 рет); 6) Өзін-өзі бағалау жүргізіледі (жылына кемінде 1 рет); 7) Ата-аналар мен мектеп қауымдастығының салауатты өмір салты бойынша іс-шараларға қатысуы қамтамасыз етілген; 8) Мектеп оқушыларының 100%-ы жыл сайынғы профилактикалық медициналық тексерумен қамтылған; 9) Профилактикалық егулердің ұлттық күнтізбесіне сәйкес вакцинациямен қамтылған оқушылардың үлесі (%); 10) Апта сайын өткізілетін дене жаттығуларының (сергіту жаттығуларының) саны; 11) Тұрақты дене жаттығуларына қатысатын білім алушылардың үлесі (%); 12) Алғашқы көмек көрсету бойынша біліктілікті арттыру курстарынан өткен педагогтердің саны; 13) Вакцинация мәселелері бойынша өткізілген оқыту іс-шараларының саны; 14) Медициналық және психологиялық көмекке қолжетімділік қамтамасыз етілген; 15) Оқушылар, мектеп қызметкерлері және ата-аналар Жастар денсаулық орталықтарының қызметі туралы хабардар; 16) Қолданыстағы нормативтерге сәйкес міндетті скринингтік зерттеулермен қамтылған мектеп қызметкерлерінің үлесі (%); 17) Қызметкерлердің медициналық тексерулерден өту мерзімдерінің сақталуына бақылау қамтамасыз етілген.
-----------	--	--	---

«Саламатты мектеп» критерийлеріне сәйкестігін бағалау чек-парағы

Критерий	Иә	Жоқ	Ішінара	Пікірлер
1. Басқару және үйлестіру				
1.1. ДНБЕМ бойынша мектептің жұмыс тобын құру туралы бұйрық шығарылған				
1.2. Жұмыс тобының құрамына директор/директордың орынбасары, мұғалімдер, ата-ана, оқушы және мейіргер кіреді				
1.3. Мектепте ДНБЕМ үйлестірушісі тағайындалды				
1.4. Мектеп ДНБЕМ платформасында тіркелді				
1.5. Іс-шаралар жоспарын (2.3-тармақ) іске асыру мерзімдерінің сақталуына сәйкес жоспардың орындалуына тұрақты мониторинг жүргізіледі				
2. Бағалау және жоспарлау				
2.1. ДНБЕМ-нің 6 компоненті бойынша мектептің ағымдағы жағдайына ішкі бағалау жүргізілген.				
2.2. Басым бағыттар айқындалған (1–3 басымдық).				
2.3. Басым бағыттар бойынша іс-қимыл жоспары әзірленіп, бекітілген.				
2.4. Жоспарда мақсаттар, іс-шаралар, іске асыру мерзімдері, жауапты тұлғалар және индикаторлар көрсетілген				
3. Білім беру бағдарламалары				
3.1. Мектеп бағдарламасына аурулардың профилактикасы және денсаулықты нығайту мәселелері бойынша тақырыптар енгізілген.				
3.2. Сенімді ақпарат көздері (оның ішінде ДДҰ материалдары мен ұлттық ұсыныстар) пайдаланылады.				
3.3. Жоспарға темекі және никотинқұрамды өнімдерді тұтынуды төмендетуге бағытталған іс-шаралар енгізілген.				
3.4. Fast Heroes білім беру бастамасы енгізілген				
4. Мектеп ортасы (санитариялық жағдай)				

4.1. Қауіпсіз ауыз суға қолжетімділік қамтамасыз етілген.				
4.2. Санитариялық жағдайлар санитариялық нормалар мен қағидаларға сәйкес келеді (дәретханалар, сабын, дәретхана қағазы, гигиена құралдары).				
4.3. Мектеп аумағы темекі мен никотинқұрамды өнімдерден толықтай азат.				
4.4. Оқушыларға қолжетімді дене белсенділігіне арналған алаңдар жабдықталған.				
4.5. Санитариялық-эпидемиологиялық қорытындының болуы қамтамасыз етілген.				
4.6. Үй-жайлардың санитариялық жағдайы талаптарға сәйкес келеді: жарықтандыру, желдету, температуралық режим, электромагниттік және электростатикалық өрістердің кернеулік деңгейлері нормативтерге сай.				
4.7. Оқушы жиыны санитариялық талаптарға сәйкес келеді.				
4.8. Оқушыларға арналған сыртқы аулалық дәретханалар жоқ.				
4.9. Мектепте ерекше білім беру қажеттіліктері бар оқушыларды қолдау жүйесі жұмыс істейді.				
4.10. Барлық қолжуғыштар мен душ қондырғыларына суық және ыстық су тартылған, қол жуу және кептіру құралдарымен, сондай-ақ дәретхана қағазымен қамтамасыз етілген				
4.11. Сабақ кестесі жас ерекшеліктеріне сәйкес келеді, үзілістердің және белсенді (қимылды) үзілістердің болуы қамтамасыз етілген.				
4.12. Апталық оқу жүктемесі Санитариялық қағидалардың талаптарына сәйкес сақталады.				
4.13. Сыныптардың шамадан тыс толтырылуына жол берілмейді.				
4.14. Ыстық тамақпен қамтамасыз ету ұйымдастырылған, оның ішінде диеталық тамақтану қарастырылған, тамақтану ас үлесі үйлесімді.				
4.15. Бекітілген төрт апталық маусымдық перспективалық мәзір, күнделікті мәзір-үлестірме бар, мәзірде көкөністер, жемістер және сүт өнімдері қамтылған.				
4.16. Білім беру ұйымдарындағы тамақтану стандартының талаптары сақталады.				
4.17. Ауыз су режимі сақталады.				
4.18. Бракераж комиссиясының				

қорытындылары бойынша санитариялық қағидалардың талаптары сақталады.				
4.19. Қолайлы және достық психологиялық ахуал қамтамасыз етілген				
5. Тартылу				
5.1. Оқушылар «Саламатты мектеп» аясындағы іс-шараларды жоспарлауға және бағалауға қатысады.				
5.2. Ата-аналар денсаулыққа қатысты іс-шаралар туралы хабардар етілген және оларға тартылған.				
5.3. Жергілікті атқарушы органдармен (әкімдіктермен), медициналық ұйымдармен және Жастар денсаулық орталықтарымен өзара іс-қимыл тетігі қалыптастырылған.				
6. Құжаттау				
6.1. Жоспардың іске асырылуы бойынша есептілік жүргізіледі (комиссия отырыстарының хаттамалары, есептер, денсаулық көрсеткіштеріне қол жеткізу нәтижелері).				
6.2. ДНҮЕМ іске асыру туралы есеп өңірлік үйлестірушіге (денсаулық сақтау басқармасы, білім басқармасы) және ұлттық үйлестірушіге (ҰҒДСДО) ұсынылады				

Жедел бағалау құралы

Рейтинг (ағымдағы жағдай): Үш балдық шкала бойынша бағаланады: 1 балл – тұжырым шындыққа сәйкес келмейді; 2 балл – ішінара сәйкес келеді; 3 балл – толық сәйкес келеді. Шұғылдық деңгейі: 1 балл – жоқ / төмен; 2 балл – орташа; 3 балл – жоғары						
1. Ағымдағы жағдайды талдау						
	Рейтинг			Мерзімділігі		
	1	2	3	1	2	3
1.1. Оқушылардың денсаулық жағдайына (физикалық, психикалық және әлеуметтік денсаулық) талдау жүргізілген.						
1.2. Педагогтер мен қызметкерлердің денсаулық жағдайына талдау жүргізілген.						
1.3. Оқушылардың мінез-құлқына бағалау жүргізілген (тамақтану, дене белсенділігі, психоактивті заттарды пайдалану, гигиена).						
1.4. Мектеп қауымдастығының қажеттіліктеріне бағалау жүргізілген.						
1.5. Денсаулықты сақтауға және нығайтуға бағытталған қызметке жауапты тұлға тағайындалған						
2. Денсаулықты нығайту бойынша мектеп стратегиясы						
	Рейтинг			Мерзімділігі		
	1	2	3	1	2	3
2.1. Мектепте денсаулық пен әл-ауқатты нығайтуға бағытталған ресми стратегия бар.						
2.2. Денсаулық мәселелері мектептің білім беру мақсаттарымен өзара байланыстырылған.						
2.3. Денсаулық мәселелері оқу жоспарына енгізілген						
3. Мектеп қоршаған ортасы						
	Рейтинг			Мерзімділігі		
	1	2	3	1	2	3
3.1. Мектеп үй-жайлары таза және қауіпсіз.						
3.2. Ерекше білім беру қажеттіліктері бар оқушылар үшін қолжетімділік қамтамасыз етілген.						
3.3. Спорттық нысандарға қолжетімділік бар.						
3.4. Қауіпсіздік талаптарына сәйкестік қамтамасыз етілген.						
3.5. Мектепке қауіпсіз қатынау бағыты қамтамасыз етілген.						
3.6. Үй-жайларда қолайлы температуралық режим мен жеткілікті жарықтандыру қамтамасыз етілген.						
3.7. Тамақтану қолданыстағы стандарттарға сәйкес ұйымдастырылған						
4. Мектеп әлеуметтік ортасы						

	Рейтинг			Мерзімділігі		
	1	2	3	1	2	3
4.1. Мектеп кеңестігі қарым-қатынас пен өзара әрекеттесуге қолайлы жағдай жасайды.						
4.2. Бірлескен іс-шаралар тұрақты түрде өткізіледі.						
4.3. Салауатты өмір салты тақырыптары сабақтан тыс қызметке енгізілген.						
4.4. Денсаулық мәселелері бойынша мамандарға қолжетімділік қамтамасыз етілген.						
4.5. Мектепте достық және қолайлы психологиялық ахуал қалыптасқан.						
4.6. Мектептің денсаулық сақтау қызметі жұмысқа белсенді қатысады.						
4.7. Оқушыларды қолдау жүйесі жұмыс істейді.						
4.8. Қажет болған жағдайда мамандарға жолдау жүйесі ұйымдастырылған						
5. СӨС дағдылары мен машықтарына оқыту						
	Рейтинг			Мерзімділігі		
	1	2	3	1	2	3
5.1. Денсаулықты сақтау және нығайту дағдыларын қалыптастыруға бағытталған бағдарламалар іске асырылады.						
5.2. Салауатты өмір салтын ұстанудың нақты қағидалары белгіленген.						
5.3. Белсенді (қимылды) үзілістер сабақ кестесіне енгізілген						
6. Қоғаммен байланыс						
	Рейтинг			Мерзімділігі		
	1	2	3	1	2	3
6.1. Ата-аналар мектеп қызметінің белсенді қатысушылары болып табылады.						
6.2. Жергілікті серіктестермен тұрақты байланыс орнатылған.						
6.3. Серіктестермен тұрақты кездесулер өткізіледі.						
7. Мектеп қызметкерлерінің денсаулығы						
	Рейтинг			Мерзімділігі		
	1	2	3	1	2	3
7.1. Қызметкерлердің біліктілігін арттыру қамтамасыз етіледі.						
7.2. Денсаулықты сақтау және нығайту мәселелері бойынша материалдарға қолжетімділік қамтамасыз етілген.						
7.3. Қызметкерлердің оңтайлы еңбек жүктемесі сақталады.						
7.4. Жаңа қызметкерлер үшін тәлімгерлік жүйесі ұйымдастырылған.						
7.5. Ұзақ уақыт болмағаннан кейін қызметкерлерді қолдау шаралары						

қарастырылған.						
7.6. Қызметкерлер арасында салауатты өмір салтын қолдау және насихаттау жүзеге асырылады						

**Мектеп деңгейінде дұрыс тамақтану және дене белсенділігі мәселелері бойынша
көрсеткіштерге (индикаторларға) мониторинг жүргізу**

Бағыты	Сәйкестігін растау
Денсаулықты қамтамасыз ету жөніндегі қолданыстағы ұлттық және жергілікті стратегиялар мен іс-қимыл жоспарларына сәйкес келетін дұрыс тамақтану және дене белсенділігі бойынша мектеп стратегиясы	1. Мектеп стратегиясы дұрыс тамақтану және дене белсенділігі жөніндегі заңнама талаптарына және дәлелді ұсынымдарға сәйкес келеді; 2. Стратегия мектептегі ұйымдастырылған тамақтануды және мектеп ортасындағы тамақтануды (мерекелік іс-шаралар, экскурсиялар мен сапарлар кезінде) қамтиды; 3. Мектептегі тамақтану нормаларының сақталуына мониторинг жүргізіледі; 4. Дене белсенділігі мен дұрыс тамақтану бойынша стратегияның тәсілдері мектеп бағдарламасына енгізілген; 5. Стратегияны іске асыру қаржылық қолдаумен қамтамасыз етілген; 6. Стратегияда мектеп қауымдастығы мүшелерінің (оқушылардың, педагогтердің, әкімшіліктің, мектеп қызметкерлерінің және ата-аналардың) функциялары мен міндеттері айқындалған;
Азық-түлік және сусындармен қамтамасыз ету	7. Оқушылар заңнама талаптарына сәйкес тамақтанумен қамтамасыз етіледі; 8. Тамақтану сапасы заңнама талаптарына сәйкес келеді; 9. Мектеп асханасында/буфетінде пайдалы тағамдар мен сусындар қолжетімді (су, жемістер, көкөністер және басқа да өнімдердің әртүрлі таңдауы ұсынылады); 10. Мектептен тыс жерде фаст-фуд пен басқа да зиянды тіскебасарларды тұтыну қажеттілігін азайтатын қолайлы орта қалыптастырылған; 11. Тегін ауыз суға қолжетімділік қамтамасыз етілген; 12. Оқу үдерісі оқушылардың үйде және мектепте пайдалы таңғы асты өткізіп алмауына мүмкіндік береді;
Мектеп ортасы, мәдениеті және әдебі	13. Мектеп ортасы мен мектеп аумағы дене белсенділігімен айналысуға арналған қолжетімді орындармен жабдықталған; 14. Спорттық құрал-жабдықтар мен инвентарь жеткілікті деңгейде қамтамасыз етілген; 15. Мектепте спорттық іс-шаралар мен жарыстар тұрақты түрде өткізіледі; 16. Спорттық іс-шараларды өткізу кестесі және спорт секцияларына қабылдау туралы ақпарат оқушылар үшін қолжетімді; 17. Мектепте дене жаттығулары немесе дене белсенділігіне арналған белсенді үзілістер енгізілген; 18. Сыныптан тыс жұмыстар бағдарламасына дене белсенділігі бойынша секциялар, сондай-ақ пайдалы тағам дайындау үйірмелері мен сабақтары енгізілген; 19. Мектепте дене белсенділігі және дұрыс тамақтану мәселелері бойынша қолжетімді ақпарат орналастырылған; 20. Мектеп аумағында зиянды тағамдар, оның ішінде қант мөлшері жоғары өнімдерді жарнамалау мен таратуды шектеу қамтамасыз етілген;

	21. Асхана қолданыстағы санитариялық-эпидемиологиялық талаптарға сәйкес жабдықталған және жұмыс істейді, қауіпсіз әрі жайлы тамақтану жағдайларын қамтамасыз етеді, сондай-ақ оқушылардың қарым-қатынас жасауына және демалуына қолайлы орта ретінде ұйымдастырылған; 22. Мектептегі тамақтану кестесі білім алушылардың жас ерекшеліктерін, асхананың өткізу қабілетін ескере отырып ұйымдастырылған және тағамды уақтылы, қауіпсіз әрі жайлы қабылдауды қамтамасыз етеді; 23. Мектеп қызметкерлері үшін арнайы демалыс және релаксация бөлмелері жабдықталған; 24. Мұғалімдердің еңбек етуі мен демалуына қолайлы жағдайлар жасалған; 25. Мектеп персоналы (медицина қызметкері, психолог, дене шынықтыру мұғалімі, сынып жетекшісі және т.б.) ата-аналар мен оқушыларға дене белсенділігі және дұрыс тамақтану мәселелері бойынша кеңес береді; 26. Мектеп буллингтің алдын алу бойынша жұмыс жүргізеді, оның ішінде артық салмақ пен семіздікке байланысты кемсitudің алдын алу шаралары қамтылған; 27. Мектеп оқушыларының жеке заттарын сақтауға арналған жеке шкафтармен жабдықталған;
Мектеп персоналының кәсіби дамуы	28. Педагогтер мен мектеп қызметкерлері дұрыс тамақтану және дене белсенділігі мәселелері бойынша оқытылған (растайтын құжаттары бар); 29. Мектеп қызметкерлері мен педагогтер үшін дұрыс тамақтану және дене белсенділігі мәселелері бойынша материалдар қолжетімді (баспа және электрондық нұсқада); 30. Педагогтердің дұрыс тамақтану өнімдеріне және дене белсенділігімен айналысу мүмкіндіктеріне қолжетімділігі қамтамасыз етілген; 31. Педагогтер мен мектеп қызметкерлерінің тамақтануына арналған арнайы орын ұйымдастырылған;
Оқу бағдарламалары	32. Дене белсенділігі мен дұрыс тамақтану мәселелері мектеп бағдарламасына кіріктірілген; 33. Психикалық денсаулық мәселелері мектеп бағдарламасына кіріктірілген және дене белсенділігі мен дұрыс тамақтану мәселелерімен өзара байланыстырылған; 34. Мектепте дене белсенділігі және дұрыс тамақтану мәселелері бойынша жобалар іске асырылады;
Оқушылар	35. Оқушылардың дене белсенділігі мен дұрыс тамақтану жөніндегі стратегияны әзірлеу және жоспарларды іске асырудағы рөлі айқындалған (әзірлеушілер құрамына енгізілген); 36. Мектеп оқушыларды тамақтануды ұйымдастыру және дұрыс тамақтану ортасын қалыптастыру мәселелеріне мәзірді талқылауға, мектеп кеңестеріне, қанағаттану деңгейін анықтау сауалнамалары мен бастамашылық жобаларға қатыстыру арқылы тартуды қамтамасыз етеді;
Қызметкерлер	37. Мектеп педагогикалық және әкімшілік қызметкерлерінің денсаулықты нығайту жөніндегі мектеп стратегиясын әзірлеуге, талқылауға және іске асыруға қатысуын қамтамасыз етеді; 38. Мектеп қызметкерлерінің кәсіби дамуды жоспарлауға, дұрыс

	тамақтану және дене белсенділігі стратегиясы аясындағы іс-шараларды іске асыруға және бағалауға қатысуы расталған; 39. Мектеп қызметкерлері арасында дұрыс тамақтану мен дене белсенділігін насихаттауға бағытталған бастамалар мен іс-шаралар жүзеге асырылады;
Мектептің қоғаммен: ~ Отбасымен; ~ Жергілікті атқарушы органдармен; Кәсіби қауымдастықпен ынтымақтастығы.	<u>Отбасының тартылуы:</u> 40. Ата-аналар (заңды өкілдер) мектептің стратегиясы және білім алушылардың дұрыс тамақтануы мен дене белсенділігін қалыптастыруға бағытталған іске асырылып жатқан іс-шаралар туралы жүйелі түрде хабардар етіледі; 41. Ата-аналарды (заңды өкілдерді) білім алушылардың дұрыс тамақтануы мен дене белсенділігін қалыптастыруға бағытталған мектеп іс-шараларын жоспарлау, іске асыру және бағалауға тарту қамтамасыз етіледі; 42. Ата-аналардың ұсыныстары мен бастамалары дұрыс тамақтану және дене белсенділігі мәселелері бойынша стратегияны іске асыру барысында пайдаланылады; <u>Жергілікті атқарушы органдар:</u> 43. Мектеп білім алушылардың дұрыс тамақтануы мен дене белсенділігін қалыптастыруға бағытталған іс-шараларды келісілген түрде іске асыру үшін жергілікті атқарушы органдармен ведомствоаралық өзара іс-қимылды жүзеге асырады; 44. Мектеп білім алушылардың дұрыс тамақтануы мен дене белсенділігін қалыптастыруға бағытталған жергілікті атқарушы органдардың бастамаларын іске асыруға қатысуды қамтамасыз етеді; 45. Мектептер халықтың қатысуымен білім алушылардың дұрыс тамақтануы мен дене белсенділігін қалыптастыруға бағытталған іс-шараларды бастамашылық етеді және іске асырады; 46. Мектеп ата-аналар мен халықты мектептен тыс іс-шараларды жоспарлауға және өткізуге тарту тетіктерін әзірлеуді және іске асыруды қамтамасыз етеді; 47. Мектеп іс-шараларын іске асыруда жергілікті атқарушы органдардың қолдауын жоспарлау, мониторингілеу және бағалау жүйесі бар; <u>Кәсіби ұйымдар мен мамандар (спорттық ұйымдар, диетологтар, денсаулық сақтау саласының сарапшылары және т.б.):</u> 48. Мектеп стратегиясы білім алушылардың дұрыс тамақтануы мен дене белсенділігін қалыптастыруға бағытталған іс-шараларды іске асыру мақсатында мектептен тыс бейінді орталықтармен, ұйымдармен және мамандармен (медициналық ұйымдар, Жастар денсаулық орталықтары, ғылыми орталықтар және т.б.) ведомствоаралық өзара іс-қимылды дамытуды және қолдауды көздейді; 49. Мектеп салауатты өмір салты мен дене белсенділігі мәселелері бойынша психологтармен және бейінді мамандармен өзара әрекеттеседі; 50. Мүдделі тараптардың іс-шараларды іске асыруға қатысуы жоспарлану, мониторингілеу және нәтижелерін бағалауға жатады.

**Мектеп деңгейінде WASH мәселелері бойынша көрсеткіштерге (индикаторларға)
мониторинг жүргізу**

Бағыты	Сәйкестігін растау
Мектеп саясаты	1. Мектеп саясаты гигиена және білім алушылардың салауатты мінез-құлқын қалыптастыру саласындағы заңнама талаптарына және дәлелді ұсынымдарға сәйкес келеді, оның ішінде қол жуу, ауыз су режимін сақтау, санитариялық тораптарды қауіпсіз пайдалану және қалдықтармен жауапты жұмыс істеу мәселелерін қамтиды; 2. Саясат білім алушылардың ауыз суға және санитариялық үй-жайларға (дәретханаларға) қолжетімділігін қамтамасыз ететін қағидаларды, WASH (су, санитария және гигиена) нысандарын тұрақты тазалау мен қызмет көрсетудің кестесін, сондай-ақ дәретханаға барғаннан кейін және тамақтанар алдында қол жуу қажеттілігі туралы іс-шараларды қамтуы мүмкін; 3. WASH саясаты мектеп пайдаланушыларының барлық санаттары үшін су, санитария және гигиена нысандарының қолжетімділігі мен қауіпсіздігін гендерлік, жас ерекшеліктері және инклюзивті қажеттіліктерді ескере отырып қамтамасыз етеді; 4. WASH саясаты су, санитария және гигиена қызметтерінің болуын, қолжетімділігін және сапасын қамтамасыз етуді көздейді; 5. Қызметкерлер мен білім алушылар WASH саясаты туралы хабардар етілген, оның ережелері оқу үдерісіне кіріктірілген; 6. Мектеп WASH саясатын енгізу стратегияларын әзірлеуді және іске асыруды қамтамасыз етеді, онда қызметкерлер мен білім алушылардың функциялары мен жауапкершілігі айқындалған; 7. Мектеп WASH инфрақұрылымын (техникалық қызмет көрсету және жөндеу) қолдау және шығыс материалдарымен (гигиена құралдары: сабын, дәретхана қағазы, қағаз сүлгілер немесе қол кептіргіштер) қамтамасыз ету үшін қаржылық және материалдық ресурстарды жоспарлауды және тұрақты бөлуді қамтамасыз етеді; 8. Мектептің WASH (су, санитария және гигиена) саясатын енгізу және іске асыру бойынша жүйелі мониторинг жүргізіледі;
Мектеп ортасы мен тәжірибелер	9. WASH құралдарының болуы мен қолжетімділігін қамтамасыз ету бойынша санитариялық нормалар мен стандарттардың сақталуы расталған; 10. Мектептегі ауыз су қауіпсіз көзден қамтамасыз етіледі, бұл сақтау талаптарының сақталуы, сапаны тұрақты бақылау және қажет болған жағдайда суды тазарту арқылы расталады, ал білім алушыларға ауыз суға қолжетімділік тегін ұсынылады; 11. Мектепте бірнеше қолжетімді және көрнекі түрде белгіленген орындарда (санитариялық тораптардан тыс) орналасқан жұмыс істейтін ауыз су субұрқақтарының (қолжетімді нүктелерінің) болуы қамтамасыз етілген; 12. Мектепте жеткілікті мөлшерде жұмыс істейтін және санитариялық талаптарға сай күтіп ұсталатын, жынысына қарай бөлінген әрі білім алушылар мен қызметкерлерге бөлек арналған дәретханалар бар; 13. Санитариялық тораптар (дәретхана бөлмелері)

	пайдаланушылардың құпиялылығын қамтамасыз ететін жеткілікті биіктіктегі қалқалармен және жарамды құлыптары бар есіктермен жабдықталған; 14. Санитариялық тораптар дәретхана қағазымен қамтамасыз етілген және гигиеналық талаптарды сақтау үшін суға қолжетімділік бар; 15. Санитариялық тораптар мен кіреберіс аймақтар жеткілікті жарықтандырумен және желдетумен жабдықталған; 16. Әйелдерге арналған санитариялық тораптарда етеккір гигиенасын сақтау үшін жағдайлар жасалған, оның ішінде су мен сабынға қолжетімділік, сондай-ақ тегін немесе қолжетімді бағамен ұсынылатын гигиеналық құралдардың болуы қамтамасыз етілген; 17. Санитариялық тораптар қалдықтарды жинауға арналған қоқыс жәшіктерімен, оның ішінде әйелдер дәретханаларында етеккір гигиенасы құралдарын жоюға арналған арнайы контейнерлермен жабдықталған; 18. Санитариялық тораптардағы қоқыс тұрақты түрде шығарылып отырады; 19. Дәретханалардың тазалығы мен шығыс материалдарының болуына күнделікті бақылау жүргізіледі; 20. Мектеп санитариялық тораптарды, асхананы және басқа да негізгі аймақтарды қол жууға арналған құралдармен, оның ішінде суға, сабынға және қол кептіру құралдарына қолжетімділікпен қамтамасыз етеді; 21. WASH (су, санитария және гигиена) нысандарына техникалық қызмет көрсету және жөндеу жоспарлары/кестелері әзірленіп, іске асырылуда; 22. Мектеп асханасы санитариялық жағдайда ұсталады және азық-түлікті қауіпсіз сақтау, дайындау және тарату үшін қажетті жабдықтармен, сондай-ақ қызметкерлердің қол жуу жағдайларымен қамтамасыз етілген; 23. Мектепте білім алушылардың гигиеналық дағдыларын қалыптастыру бойынша іс-шаралар жүзеге асырылады, оның ішінде: 1) қолды тұрақты түрде жуу қажеттілігі туралы (әсіресе тамақтанар алдында және дәретханаға барғаннан кейін) ақпараттық-ағартушылық жұмыстар жүргізіледі; 2) жеке гигиена дағдыларын қалыптастыруға, ауыз су режимін сақтауға және санитариялық тораптарды дұрыс пайдалануға бағытталған көрнекі ақпараттық материалдар орналастырылады; 3) білім алушылар мен ата-аналарға гигиена және денсаулықты сақтау мәселелері бойынша кеңес беру ұйымдастырылады; 24. Мектептің ішкі қағидалары мен күн тәртібі білім алушыларға оқу күні ішінде санитариялық тораптарға уақтылы баруға және ауыз су режимін сақтауға мүмкіндік береді; 25. Мектеп ғимараты ішінде WASH нысандарының физикалық қолжетімділігі білім алушылардың жас ерекшеліктері мен инклюзивті қажеттіліктерін ескере отырып қамтамасыз етілген;
Мектеп қызметкерлерінің кәсіби дамуы	26. Мектеп қызметкерлері WASH (су, санитария және гигиена) шеңберінде гигиеналық мінез-құлықты қалыптастыру, оның білім алушылардың денсаулығы мен әл-ауқатымен өзара байланысы мәселелері бойынша, сондай-ақ топтық және интерактивті жұмыс

	әдістерін қолдануды қамтитын тұрақты оқытудан өтеді; 27. Мектеп бейінді ұйымдар әзірлеген WASH мәселелері бойынша ақпараттық-білім беру материалдарын қызметкерлер арасында тұрақты түрде таратуды қамтамасыз етеді; 28. Мектеп білім алушылардың гигиеналық және салауатты мінез-құлық дағдыларын қалыптастыруға бағытталған білім беру іс-шараларының тиімділігіне тұрақты мониторинг пен бағалау жүргізуді қамтамасыз етеді;
Оқу жоспары	29. Оқу жоспары WASH (су, санитария және гигиена) шеңберінде гигиеналық және салауатты мінез-құлықты қалыптастыру мәселелерін қамтиды, оның ішінде ауыз су режимін сақтау, етеккір гигиенасын басқару, қол жуу және санитариялық тораптарды дұрыс пайдалану мәселелері енгізілген; 30. Білім беру үдерісінде білім алушылардың WASH шеңберіндегі гигиеналық дағдыларын қалыптастыруға бағытталған оқу-әдістемелік материалдар пайдаланылады; 31. Оқу жоспары білім алушылардың денсаулығы, әл-ауқаты және гигиеналық мінез-құлқының өзара байланысы туралы білімді WASH (су, санитария және гигиена) шеңберінде жүйелі түрде қалыптастыруды көздейді; 32. Мектеп білім алушылардың гигиеналық дағдыларын қалыптастыруға бағытталған жобалар мен практикалық іс-шараларды іске асыруды және кейіннен олардың нәтижелілігін бағалауды қамтамасыз етеді;
Оқушылар	33. Мектеп білім алушыларды WASH (су, санитария және гигиена) шеңберінде гигиеналық дағдыларды қалыптастыруға бағытталған іс-шараларды жоспарлауға, іске асыруға және бағалауға тартуды қамтамасыз етеді; 34. Білім алушылардың WASH (су, санитария және гигиена) инфрақұрылымы мен жағдайларын жақсартуға бағытталған ұсыныстар енгізуге және шешімдерді іске асыруға қатысуы расталған; 35. Мектеп WASH шеңберінде білім алушылардың хабардарлығын арттыруға және жауапты гигиеналық мінез-құлықты дамытуға бағытталған іс-шараларды өткізуді қамтамасыз етеді; 36. WASH (су, санитария және гигиена) мәселелеріне байланысты білім алушылардың өтініштерін қабылдау және қарауды қамтамасыз ететін жауапты қызметкерлер тағайындалған;
Қызметкерлер	37. Мектеп педагогикалық, техникалық және қызмет көрсетуші персоналды WASH (су, санитария және гигиена) бойынша мектеп саясатын әзірлеуге, жоспарлауға, енгізуге және бағалауға тартуды қамтамасыз етеді; 38. Педагогикалық, техникалық және қызмет көрсетуші персонал инфрақұрылымдық кемшіліктерді (оның ішінде WASH шығыс материалдарының жетіспеушілігін) уақтылы анықтау, сондай-ақ білім алушыларды стигматизациялау, әлеуметтік оқшаулау және буллинг жағдайларының алдын алу мақсатында мектеп ортасының жай-күйіне тұрақты бақылау жүргізеді;
Мектептің қоғаммен:	<u>Отбасының тартылуы:</u> 39. Мектеп ата-аналарды WASH (су, санитария және гигиена) саясатын іске асырудың мақсаттары, іс-шаралары және нәтижелері туралы жүйелі түрде хабардар етуді қамтамасыз етеді;
~ ~ Отбасымен; Жергілікті	

атқарушы органдармен; Кәсіби қауымдастықпен ынтымақтастығы	40. Ата-аналарды (заңды өкілдерді) WASH (су, санитария және гигиена) саласындағы мектеп іс-шаралары мен жекелеген әрекеттерді жоспарлауға, іске асыруға және бағалауға тарту қамтамасыз етіледі; 41. Мектеп ата-аналардың тәжірибесін білім алушылардың WASH шеңберіндегі гигиеналық дағдыларын қалыптастыруға бағытталған іс-шараларды қолдау және дамыту мақсатында пайдалануды қамтамасыз етеді; <u>Жергілікті атқарушы органдар:</u> 42. Мектеп WASH (су, санитария және гигиена) саласындағы іс-шараларды келісілген түрде іске асыру және бағалау мақсатында жергілікті атқарушы органдармен ведомствоаралық өзара іс-қимылды жүзеге асырады; 43. Мектеп WASH саясатын енгізу барысында туындайтын кедергілер туралы жедел хабарлау тетігінің жұмыс істеуін және оларды шешу үшін жауапты органдармен өзара іс-қимылды қамтамасыз етеді; 44. Мектептер гигиеналық дағдыларды қалыптастыруға және WASH жағдайларын жақсартуға бағытталған жергілікті атқарушы органдардың бастамаларына қатысуды қамтамасыз етеді; 45. Мектептер WASH (су, санитария және гигиена) шеңберінде гигиеналық мінез-құлықты қалыптастыруға бағытталған жергілікті атқарушы органдардың қатысуымен іс-шараларды бастамашылық етеді және ұйымдастырады; <u>Кәсіби ұйымдар мен мамандар (спорттық ұйымдар, диетологтар, денсаулық сақтау саласының сарапшылары және т.б.):</u> 46. Мектеп WASH (су, санитария және гигиена) саласындағы іс-шараларды іске асыру мақсатында бейінді ұйымдармен және мамандармен (жергілікті атқарушы органдар, медициналық ұйымдар, санитариялық-эпидемиологиялық саламаттылық қызметтері) серіктестік қатынастарды дамытуды қамтамасыз етеді; 47. Серіктестердің WASH іс-шараларын іске асыруға қосқан үлесін жоспарлау, мониторингілеу және бағалау қамтамасыз етілген.
---	---

**Мектеп деңгейінде «Никотин мен темекіден азат мектеп» бойынша көрсеткіштерге
(индикаторларға) мониторинг жүргізу**

Темекі індеті, әсіресе жастар арасында қоғамдық денсаулық сақтау саласындағы ең күрделі қауіптердің бірі болып қала береді. Мектептер оқушыларды никотин мен темекінің зиянды әсерінен қорғауда маңызды рөл атқарады және осы зиянды заттардан азат ортаны қалыптастырады.

Осы мәселеге тиімді қарсы тұру мақсатында никотин мен темекі өнімдерін тұтынудың алдын алуға бағытталған мектеп саясатын енгізу, мониторингілеу және бағалауды қолдауға, сондай-ақ никотиннен азат қауіпсіз әрі салауатты ортаны қалыптастыруға арналған тәжірибеге бағдарланған индикаторлар жиынтығы әзірленді.

Бағыты	Критерийлер және сәйкестігін растау
Мектеп саясаты	1. Мектепте никотин мен темекіден азат саясат әзірленіп, іске асырылуда. Саясат: 1) мектеп аумағында және мектеп іс-шаралары кезінде темекі және никотин өнімдерінің барлық түрлерін пайдалануға тыйым салу; 2) саясат талаптарының мектеп қауымдастығының барлық мүшелеріне (білім алушыларға, қызметкерлерге, ата-аналарға және келушілерге) қолданылуы; 3) темекі және никотин өнімдерін сақтау, тарату және пайдалану тәртібін регламенттеу; 4) белгіленген талаптардың сақталуына тұрақты мониторинг жүргізу; 5) саясатты іске асыруға бағытталған іс-шаралар мен инфрақұрылымды ресурстық қамтамасыз етуді көздейді.
Мектеп ортасы мен тәжірибелер	1. Мектеп ортасы никотин мен темекіден толықтай азат. Ол үшін: 1) мектепте темекі және никотин өнімдерін пайдалануға тыйым салынғаны туралы ақпараттық белгілер орналастырылған; 2) білім алушылар мен қызметкерлер белгіленген талаптарды сақтайды; 3) темекі мен никотиннің зияны туралы хабардарлықты арттыруға бағытталған ақпараттық науқандар ұйымдастырылады; 4) мектеп саясат талаптары мен нормаларының сақталуын бақылау бойынша іс-шараларды тұрақты түрде өткізеді;
Оқу бағдарламасы және ағарту	1. Никотинді тұтынудың алдын алу саясаты оқу бағдарламаларына кіріктірілген. Ол мыналарды қамтиды: 1) темекі және никотин өнімдерінің зияны туралы тақырыптарды оқу бағдарламаларына, денсаулық сабақтарына және денсаулық мәдениетін қалыптастыру жөніндегі сабақтарға енгізу; 2) мектептің педагогикалық және медицина қызметкерлерін профилактикалық білім беру іс-шараларын өткізуге даярлау; 3) темекі және никотинге тәуелділіктің алдын алуға бағытталған сабақтарды тұрақты түрде өткізу; 4) никотинді пайдаланудан бас тарту дағдыларын қалыптастыруға бағытталған интерактивті оқыту әдістерін (пікірталастар, рөлдік ойындар, жобалық қызмет) қолдану.

Оқушылар мен қызметкерлердің тартылуы	1. Оқушылар мен қызметкерлер саясатты іске асыруға белсенді қатысады. 1) Оқушылар темекі шегудің алдын алуға бағытталған іс-шараларды жоспарлауға және іске асыруға тартылады; 2) Мектеп қызметкерлері (мұғалімдер, медицина қызметкерлері) темекіден азат ортаны мониторингтеуге және қолдауға белсенді қатысады; 3) Оқушылар мен мектеп қызметкерлеріне саясатты іске асыруды жетілдіру бойынша өз ұсыныстарын енгізуге мүмкіндік беріледі;
Отбасы және қоғаммен ынтымақтастық	1. Саясатты іске асыру мақсатында мектептің отбасылар және жергілікті органдармен өзара іс-қимылы қамтамасыз етіледі. 1) Ата-аналар мектептің никотин мен темекіден азат саясаты туралы тұрақты түрде хабардар етіледі; 2) Ата-аналар денсаулықты нығайту және темекі шегудің алдын алу мәселелеріне арналған мектеп іс-шараларына қатысады; 3) Мектеп қажетті ресурстар мен ақпараттық материалдармен қамтамасыз ету мақсатында өңірдің денсаулық сақтау басқармаларымен және денсаулық сақтау ұйымдарымен ынтымақтастық жасайды;
Мониторинг және бағалау	1. Саясатты енгізу нәтижелеріне тұрақты мониторинг пен бағалау жүргізіледі. 1) Саясат талаптарының сақталуына тұрақты бақылау жүргізіледі; 2) Іске асырылып жатқан іс-шаралардың тиімділігіне жыл сайын бағалау жүргізіледі; 3) Мониторинг пен бағалау нәтижелері саясатты жетілдіру және кейінгі іс-қимылдарды жоспарлау үшін пайдаланылады.
Никотин мен темекіден бас тартуды қолдау	1. Мектеп никотин мен темекіден бас тартуға шешім қабылдаған білім алушылар мен қызметкерлерге қолдау көрсетеді. 1) Темекі шегуден бас тартуға бағытталған ақпараттық ресурстар мен қолдау бағдарламаларының қолжетімділігі қамтамасыз етіледі; 2) Никотиннен бас тарту үдерісінде білім алушылар мен қызметкерлерге консультациялық көмек көрсетіледі; 3) Кәсіби көмек көрсету мақсатында сыртқы мамандармен және бейінді ұйымдармен (денсаулық сақтау ұйымдары, темекіге қарсы орталықтар) өзара іс-қимыл жүзеге асырылады.

Қысқартулар тізімі:

ҚР ДСМ – Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрлігі;

ҚР ОМ – Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі;

ЖАО – Жергілікті атқарушы органдар;

ҰҒПДТО – Қазақстан Республикасы Оқу-ағарту министрлігі «Ұлттық ғылыми-практикалық дене тәрбиесі орталығы»;

С. Қайырбекова атындағы ҰҒДСДО – Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрлігі «Салидат Қайырбекова атындағы Ұлттық ғылыми денсаулық сақтауды дамыту орталығы»;

МСАК РО – Медициналық-санитариялық алғашқы көмек жөніндегі республикалық орталық;

СЭБК – Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау министрлігі Санитариялық-эпидемиологиялық бақылау комитеті;

ББ – Білім басқармасы;

ДСБ – Денсаулық сақтау басқармасы.